

nationale ombudsman

Rapport

Ontstemd over uitsluiting van stembureaulidmaatschap op basis van leeftijd

Het oordeel

Op basis van het onderzoek vindt de Nationale ombudsman de klacht over het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Tytsjerksteradiel gegrond.

Wat is de klacht?

De heer Beentjes¹ klaagt erover dat de gemeente Tytsjerksteradiel hem vanwege zijn leeftijd uitsluit van stembureaulidmaatschap.

Wat gaat er aan de klacht vooraf?

De heer Beentjes is al jaren actief als stembureaulid. Hij zet zich met veel plezier in en doet dat naar eigen zeggen ook naar volle tevredenheid van de gemeente. Er wordt nooit over zijn functioneren geklaagd. En na de verkiezingen ontvangt hij altijd een vriendelijke brief om hem te bedanken voor zijn inzet.

Ook in 2022 ontvangt de heer Beentjes een brief van de gemeente. Maar nu komt deze brief niet ná de verkiezingen, maar ervoor. In de brief staat dat de voorbereidingen voor de Provinciale Staten- en Waterschapsverkiezingen op 15 maart 2023 in volle gang zijn. Er wordt druk gewerkt aan de bezetting van de stembureaus. Ook staat er in de brief dat het college van burgemeester en wethouders (hierna: het college) – dat gaat over de benoeming van stembureauleden – al in 2007 heeft besloten om personen van 75 jaar en ouder niet langer te benoemen. Omdat de heer Beentjes inmiddels 75 jaar is of deze respectabele leeftijd binnenkort bereikt, komt hij niet meer voor benoeming in aanmerking, zo leest hij. Het college bedankt hem voor zijn jarenlange inzet en betrokkenheid bij diverse verkiezingen en hoopt dat hij hieraan met plezier terugdenkt en dat hij terugkijkt op een prettige samenwerking met de gemeente.

De brief komt als een onaangename verrassing voor de heer Beentjes. Wat de heer Beentjes vooral raakt, is dat hij vorig jaar een dag voor de verkiezingen – hij stond toen op de reservelijst – nog werd opgeroepen. Hij moest snel een digitale toets doen en kon daarna aan de slag als stembureaulid. En nu zou hij vanwege zijn leeftijd ineens niet meer geschikt zijn?

De heer Beentjes is het niet eens met het besluit van het college om personen van 75 jaar en ouder niet meer te benoemen als stembureaulid en legt dit uit als leeftijdsdiscriminatie. Daarom besluit hij de gemeente een brief te schrijven. In zijn brief verwijst hij onder meer naar de Kieswet – de wet die de Nederlandse verkiezingen regelt. De Kieswet kent alleen een minimale leeftijdsgrens van 18 jaar en geen maximale, aldus de heer Beentjes.¹ Ook wijst hij op berichten in de media over andere gemeenten die een maximale leeftijdsgrens aan de benoeming van stembureauleden wilden stellen. Maar deze gemeenten zijn hierop teruggekomen. De heer Beentjes hoopt dat zijn gemeente hieraan een voorbeeld neemt.

Contact met de gemeente Tytsjerksteradiel

Na ontvangst van de brief wordt de heer Beentjes uitgenodigd voor een persoonlijk gesprek met de burgemeester. In dat gesprek licht de heer Beentjes zijn voornaamste bezwaren toe, namelijk dat de Kieswet geen maximale leeftijdsgrens kent en dat hij de opstelling van de gemeente door het hanteren van een leeftijdsgrens discriminerend vindt. De burgemeester legt in reactie daarop de gemeentelijke motieven uit om sinds de beleidswijziging in 2007 een maximale leeftijdsgrens voor stembureauleden in te stellen.

Na het gesprek stuurt de burgemeester de heer Beentjes een brief waarin wordt samengevat wat er is besproken en nog eens uiteen wordt gezet waarom de leeftijdsgrens is ingesteld. Dat is namelijk om:

- De participatie van jongeren aan het verkiezingsproces op een laagdrempelige manier te stimuleren;
- Een gezonde mix in leeftijd en ervaring te hebben op het stembureau;
- En om doorstroming binnen het stembureauledenbestand te stimuleren.

De burgemeester schrijft ook dat er met de leeftijdsgrens bewust een objectief criterium wordt gehanteerd. Deze grens is niet selectief, maar geldt juist voor iedereen. "Iedereen wordt immers

¹ Fictieve naam.

ouder", zo schrijft de burgemeester. De leeftijdsgrens wordt gehanteerd om te voorkomen dat het college op den duur op basis van inhoudelijk functioneren (vaardigheden in de praktijk) een oordeel moet vormen over wie wel en niet (meer) geschikt is. De gemeente houdt overigens wel bij of een training met voldoende resultaat is behaald.

Verder geeft de burgemeester mee dat er ieder jaar meer aanmeldingen zijn dan beschikbare plaatsen op het stembureau. Er is simpelweg niet genoeg plek voor iedereen en in dat kader is doorstroming eerlijk. Zo krijgt iedereen een kans, aldus de burgemeester.

Tot slot schrijft de burgemeester dat het gesprek met de heer Beentjes hem heeft geleerd dat het belangrijk is om bij de aanstelling van nieuwe stembureauleden nadrukkelijker kenbaar te maken dat er een leeftijdsgrens van 75 jaar wordt gehanteerd, zodat op het moment dat iemand deze respectabele leeftijd bereikt, dit niet leidt tot een teleurgestelde reactie.

De heer Beentjes voelt zich naar eigen zeggen afgedankt als mogelijk stembureaulid. Hij is enkel en alleen niet meer benoembaar vanwege zijn leeftijd. Dat vindt hij een vorm van leeftijdsdiscriminatie die een overheidsinstantie als de gemeente niet past. Daarom vraagt hij de Nationale ombudsman naar zijn klacht te kijken. De ombudsman besluit de klacht in onderzoek te nemen.

Wat onderzoekt de Nationale ombudsman?

In deze zaak heeft het college expliciet laten weten dat de heer Beentjes vanwege zijn leeftijd niet meer zal worden benoemd als stembureau lid. Deze leeftijdsgrens wordt gehanteerd voor alle stembureauleden. De Nationale ombudsman vraagt het college toe te lichten hoe het hanteren van deze maximale leeftijdsgrens voor stembureauleden past binnen het wettelijk kader van de Kieswet en de Wet gelijke behandeling op grond van leeftijd bij de arbeid (hierna: de WGBL). Ook vraagt de ombudsman het college toe te lichten hoe deze algemene uitsluitingsgrond op basis van leeftijd past binnen hetgeen in de Kieswet is bepaald over dat een stembureau lid voldoende kennis en vaardigheden moet hebben – hetgeen een individuele beoordeling impliceert.

Reactie van het college

Het college herhaalt de eerder genoemde redenen om in 2007 een leeftijdsgrens te stellen. Ook laat zij weten dat er voor het stellen van een dergelijke leeftijdsgrens op grond van de Kieswet geen ruimte is. Verder geeft het college aan dat de kennis en vaardigheden van stembureauleden individueel worden getoetst. Maar dat gebleken is dat het proces ná sluiting van de stembussen extreem lang kan zijn, met fysieke inspanning. In veel beroepsgroepen is het zo dat mensen vanaf een bepaalde leeftijd geen nachtdiensten meer hoeven te werken, zo licht het college toe. Uit ervaring weet zij dat jongere mensen over het algemeen minder moeite hebben met het fysieke telproces. Daarom dacht zij er goed aan te doen om vooraf aan te geven dat zij een grens legt bij 75 jaar. Juist om niet individueel te hoeven afwegen of iemand in staat is het telproces vol te houden. Daarbij merkt het college op dat zij dit in de praktijk overigens niet zou kunnen beoordelen. Het college gaat in haar reactie niet in op de WGBL.

Wat is het oordeel van de Nationale ombudsman?

Oordeel

De Nationale ombudsman is van oordeel dat het college in strijd met het vereiste van het respecteren van grondrechten heeft gehandeld. De klacht is daarom gegrond.

Behoorlijkheidsnorm

De Nationale ombudsman heeft de klacht getoetst aan het vereiste van het respecteren van grondrechten. Dit vereiste houdt in dat de overheid grondrechten van haar burgers respecteert. Sommige grondrechten bieden waarborgen tegen optreden van de overheid, zoals het voor dit rapport relevante discriminatieverbod.

Toelichting oordeel

Belangrijk om voorop te stellen, is dat de burgemeester met de heer Beentjes in gesprek is gegaan en schriftelijk heeft gereageerd vanuit zijn rol als voorzitter van het college. De Nationale ombudsman beschouwt het handelen van de burgemeester als een gedraging van het college van burgemeester en wethouders. Dit omdat het college gaat over het al dan niet benoemen van stembureauleden. Het staat het college in principe vrij om iemand die zich beschikbaar heeft gesteld als stembureaulid niet te benoemen. Een verklaring daarvoor is in beginsel niet nodig. Wel staat er in de Kieswet dat een stembureaulid minimaal 18 jaar oud moet zijn.² En dat een stembureaulid naar het oordeel van het college over voldoende kennis en vaardigheden over het verkiezingsproces moet beschikken. De Kieswet kent geen maximale leeftijdsgrens. Verder is voor dit rapport relevant dat de gelijkebehandelingswetgeving geldt voor werk op een stembureau, zo volgt uit een uitspraak van het College voor de Rechten van de Mens.³ Tot slot is van belang dat de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties zich in reactie op Kamervragen in 2020 op het standpunt heeft gesteld dat de WGBL van toepassing is op het werken op een stembureau.⁴ In de WGBL staat dat onderscheid op basis van leeftijd bij arbeid in beginsel verboden is. De wet kent ook een aantal uitzonderingen op dit verbod. Voor dit rapport is relevant dat er in de WGBL is bepaald dat onderscheid op basis van leeftijd gerechtvaardigd kan zijn door een legitiem doel en als de middelen voor het bereiken van dat doel passend en noodzakelijk zijn.

De Nationale ombudsman stelt met het college vast dat de gemeente Tytsjerksteradiel een leeftijdsgrens voor stembureauleden hanteert, die niet past binnen het kader van de Kieswet. Hoewel ook de heer Beentjes het college erop heeft gewezen dat er alleen een minimale leeftijdsgrens voor stembureauleden bestaat, constateert de ombudsman dat het college hierop eerder niet is ingegaan. Zowel in het gesprek dat de heer Beentjes met de burgemeester had, als in de brief die na het gesprek volgde, heeft het college alleen aan de hand van haar eigen redenen heeft toegelicht waarom zij een leeftijdsgrens hanteert. Pas tijdens het onderzoek van de ombudsman is het college desgevraagd ingegaan op hetgeen in de Kieswet is bepaald en heeft zij aangegeven dat de Kieswet geen ruimte kent voor het stellen van een maximale leeftijdsgrens.

Door het hanteren van een algemene uitsluitingsgrond op basis van leeftijd komt de gemeente ook niet toe aan het individueel beoordelen van stembureauleden van 75 jaar en ouder, zo constateert de ombudsman. Deze werkwijze strookt niet met hetgeen is bepaald in de Kieswet over de benoeming van stembureauleden. Hetzelfde geldt tot slot voor hetgeen is bepaald in de WGBL. De WGBL stelt dat onderscheid op basis van leeftijd bij arbeid verboden is, tenzij er sprake is van een uitzondering op dit verbod. De ombudsman is van oordeel dat de door het college genoemde redenen het gemaakte onderscheid op basis van leeftijd niet rechtvaardigen.

Dit alles tezamen maakt dat de ombudsman tot het oordeel komt dat het college met het hanteren van een maximale leeftijdsgrens voor stembureauleden heeft gediscrimineerd op basis van leeftijd. Daarmee heeft zij in strijd met het vereiste van het respecteren van grondrechten gehandeld. De klacht is gegrond.

Inmiddels heeft het college besloten om de maximale leeftijdsgrens niet langer te gebruiken. De Nationale ombudsman heeft hiervan kennis genomen. Het college heeft de heer Beentjes hierover geïnformeerd met een korte, zakelijke brief. Volgens de ombudsman had het echter voor de hand had gelegen als het college de heer Beentjes uitgebreider en persoonlijk over dit besluit had geïnformeerd.

De Nationale ombudsman,

Reinier van Zutphen

² Dit staat in artikel E4, tweede lid van de Kieswet.

³ College voor de Rechten van de Mens (destijds: Commissie Gelijke Behandeling), 8 maart 2011, 2011-31.

⁴ Aanhangsel van de Handelingen II, 2020/21, nr. 1021, antwoord op vraag 5.